

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо забезпечення збереження музейних предметів Музейного фонду України на період встановлення карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2

1. Загальні положення	
1.1.	Рекомендації визначають порядок та основні вимоги до організації процесу збереження музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань Музейного фонду України (далі – предмети МФУ) в музейних закладах України під час карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19.
1.2.	Рекомендації поширюються на музеї всіх форм власності, видів та організаційно-правових форм, передбачених статтями 6, 7 Закону України «Про музеї та музейну справу», та заповідники, у яких зберігається державна частина Музейного фонду України (далі – Музей).
1.3.	У рекомендаціях враховуються особливості догляду за станом збереженості предметів МФУ, їх експонування під час карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, і вказується на суттєві розбіжності між суворим дотриманням режимів зберігання предметів МФУ та виконанням санітарно-протиепідемічних правил й норм Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб».
1.4.	Перед відкриттям експозицій за рішенням органу управління адміністрація Музею повинна об'єктивно оцінити можливі ризики, пов'язані з проведенням загальних протиепідемічних заходів, рекомендованих МОЗ України для всіх закладів, установ, підприємств, інших об'єктів інфраструктури, безпосередньо в експозиційних та виставкових залах, де експонуються предмети МФУ, виготовлені з різних матеріалів та різними техніками.
1.5.	Об'єктами охорони та збереження є не тільки предмети МФУ, а й будівлі, що входять до Державного реєстру нерухомих пам'яток

	України, елементи опорядження їх інтер'єрів, які виготовлені з різних матеріалів (підлога, стінні панелі, стеля, сходи, двері з цінних порід дерева, каміни, пічки, що облицьовані кахлем тощо). Догляд за ними, у тому числі й прибирання, має виконуватися згідно зі встановленими вимогами.
	2. Адміністративні заходи
2.1.	<p>У разі прийняття рішення про відкриття Музею під час карантину керівник закладу має вжити адміністративних заходів щодо суворого дотримання режимів зберігання предметів МФУ та інших об'єктів культурної спадщини, які розташовані на території закладу, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> - призначення уповноваженої особи, відповідальної за створення умов зберігання предметів МФУ в експозиційних, виставкових залах та фондосховищах відповідно до вимог чинних пунктів 34–74 «Инструкции по учету и хранению музейных ценностей...», 1985 р.; - здійснення постійного контролю за дотриманням зберігачами та доглядачами Музею вимог щодо режимів зберігання предметів МФУ; - складання та впровадження в Музеї заходів щодо збереження предметів МФУ з урахуванням особливостей режимів їх експонування під час обмежень, пов'язаних із поширенням пов'язаних із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19; - проведення нарад із фахівцями, відповідальними за зберігання предметів МФУ, щодо особливостей догляду та експонування експонатів.
	3. Підготування експозиційних та виставкових залів до відкриття
3.1.	<p>Після тривалої перерви в роботі Музею перед його відкриттям необхідно встановити в експозиційних та виставкових залах оптимальний рівень температури та відносної вологості повітря ($t=16-20^{\circ}\text{C}$, $W=40-60\%$), який досягається:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>регульованими засобами</i> – системами примусової припливно-витяжної вентиляції, кондиціонування або кондиціонерів спліт-систем, що працюють у рециркуляційному режимі повітря. На отворах вищевказаних систем необхідно міняти фільтри (періодичність заміни фільтрів визначається технічними характеристиками приладів); - <i>нерегульованими засобами</i> – провітрюванням у Музеях, які не мають інженерно-технічних систем забезпечення мікроклімату.
3.2.	Прибирання експозиційних та виставкових залів слід проводити з дотриманням вимог щодо вологого прибирання.

3.3.	Зважаючи на те, що Музеї тривалий час були зачинені, доцільно провести мікологічний та ентомологічний огляд фондосховищ, оскільки за неконтрольованих параметрів мікроклімату існує ймовірність розвитку (особливо в застійних, непровітрюваних зонах) комах та плісневих грибів, які для предметів МФУ більш небезпечні, ніж коронавірус.
4. Загальні правила провітрювання в приміщеннях Музеїв	
4.1.	Тільки неухильним дотриманням правил провітрювання досягається оптимальний та стабільний мікроклімат у музейних приміщеннях, зокрема в експозиційних та виставкових залах.
4.2.	Очікуваний результат провітрювання визначається на основі аналізу співвідношення параметрів внутрішнього та зовнішнього повітря.
4.3.	Тривалість провітрювання визначається залежно від об'єму приміщення (відношення внутрішнього повітря до зовнішнього – 2:1). Чим менша різниця між внутрішніми та зовнішніми параметрами повітря, тим тривалішим за часом може бути провітрювання, хоча короткі слабкі провітрювання краще зберігають стабільність режиму в експозиційних залах, ніж тривалі та інтенсивні.
4.4.	Відхилення показників температури та відносної вологості повітря в приміщенні від рекомендованих не має перевищувати допустимих меж добових коливань ($t=2^{\circ}\text{C}$, відносна вологість=5%).
4.5.	Схему провітрювання приміщень потрібно обирати таким чином, аби уникнути протягів, також слід уникати прямого потрапляння повітряного потоку на експонати.
4.6.	При провітрюванні слід урахувувати швидкість та напрямок вітру. Під час сильного вітру (понад 5 м/с) провітрювання проводять у залах, орієнтація яких протилежна напрямку повітряного потоку.
4.7.	Провітрювання експозиційних та виставкових залів має відбуватися при постійному контролі параметрів мікроклімату вимірювальними приладами. Температуру та відносну вологість повітря визначають за допомогою спеціальних приладів (електронні термогігрометри, психрометри тощо).

5. Необхідність дотримання температурно-вологісного режиму

5.1.	Найважливішою умовою відповідного зберігання предметів МФУ є дотримання нормативного та максимально стабільного режиму температури та вологості (далі – ТВР) в експозиційних та виставкових залах Музею.
5.2.	Необхідно взяти до уваги, що згідно з рекомендаціями МОЗ у період пандемії має бути часте вологе прибирання та провітрювання в приміщеннях. Ці процеси в експозиційних та виставкових залах однозначно призведуть до підвищення відносної вологості повітря та неконтрольованих коливань ТВР, що, у свою чергу, буде згубно впливати на стан збереженості експонатів. Коливання ТВР надто небезпечні для предметів МФУ, виготовлених з органічних матеріалів, та всіх видів археологічних предметів.
5.3.	Протиепідемічні заходи (часте вологе прибирання та неконтрольоване провітрювання з відхиленням від графіку та правил провітрювання), що порушують нормативний ТВР, мають бути негайно припинені.

6. Проблеми роботи Музеїв в умовах виконання протиепідемічних заходів

6.1.	Залежно від характеристик музейної будівлі, фізико-хімічних властивостей предметів МФУ, способу організації експозицій тощо в приміщеннях Музеїв сформувався лише їм властивий режим зберігання, порушення якого може негативно вплинути на збереженість предметів МФУ
6.2.	Для експонатів та більшості декоративного опорядження інтер'єру приміщень Музею допустимо лише сухе знепилення, іноді напівсухе протирання добре вижатою тканиною.
Цими методами забезпечити дезінфекцію неможливо. Рекомендоване МОЗ вологе протирання, ще й з використанням дезінфікувальних засобів, може призвести до непоправних наслідків: значної руйнації предметів МФУ, що у свою чергу унеможливує проведення дезінфекції на експонатах.
6.3.	Тотальна дезінфекція, антимікробна обробка предметів МФУ, обладнання та приміщень, елементів їхнього опорядження, які є предметами охорони культурної спадщини, – це є крайній, вимушений засіб, який проводиться лише за наявності результатів обстежень, висновків та рекомендацій відповідних спеціалістів.

6.4.	Антимікробну обробку предметів МФУ повинні виконувати художники-реставратори чи досвідчені фахівці, які пройшли відповідну підготовку.
6.5.	<p>У разі необхідності проведення дезінфекції поверхонь предметів МФУ дозволяється використовувати тільки регламентовані засоби та антисептики, які мають чинне свідоцтво про державну реєстрацію, інформацію щодо знезараження вірусних агентів, інструкцію із застосування препарату.</p> <p>Особливу увагу необхідно звертати на дію / вплив дезінфектантів на матеріали, з яких виготовлені предмети МФУ, досвід практичного застосування того чи іншого засобу або речовини, цінність та унікальність експонатів, які мають оброблятися, умови їхнього зберігання та використання після обробки.</p>
6.6.	<p>Препарати промислового виробництва, які рекомендовані для застосування в побуті, неприйнятні для використання в музейній практиці. Переважна більшість застосовуваних для різних цілей дезінфектантів є хімічно агресивними речовинами, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дезінфікувальні засоби, які містять сполуки хлору, є неприпустимими, особливо за умови підвищеної вологості повітря. Унаслідок взаємодії хлору з вологою утворюється хлорнуватиста кислота, а потім і соляна, яка руйнує предмети МФУ; - деякі азотовмісні дезінфектанти, які при певних умовах можуть виділяти аміачні сполуки, теж являють серйозну загрозу, особливо за умови регулярного використання їх як дезінфікувальних засобів; - спиртовмісні засоби можуть згубно впливати на збереженість більшості матеріалів, з яких виготовлено музейні предмети (тканина, папір, дерево тощо), лакові й фарбові покриття та інше; - засоби дезінфекції на основі пероксидів, фенолів та альдегідів, лугів недопустимі для обробки предметів МФУ. <p>У зв'язку з цим у кожному конкретному випадку необхідна консультація спеціалістів щодо можливості застосування тих чи інших препаратів у Музеях.</p>
6.7.	Музеї мають здійснювати лише ті протиепідемічні заходи, які унеможливають пошкодження предметів МФУ та об'єктів культурної спадщини.